

ÅRSRAPPORT 2017

KOMPETANSESENTER
I LINDRENDE BEHANDLING
MIDT-NORGE

INTRODUKSJON

Kompetansesenter i lindrende behandling (KLB) Midt-Norge er ett av fire regionale kompetansesentre i palliasjon. KLB Midt-Norge er lokalisert i Kunnskapscenteret, St. Olavs hospital, og senterets overordnede målsetting er bedre palliativ behandling og omsorg for pasienter og pårørende i Midt-Norge. KLB skal være en pådriver for faglig utvikling av palliasjon i regionen, både ved de åtte sykehusene og i de 85 kommunene i Trøndelag og Møre og Romsdal. Virksomheten drives i tråd med føringer i Nasjonalt handlingsprogram for palliasjon.

MÅLSETTING

KLB Midt-Norge skal fremme palliasjon regionalt, og bidra til bedre pasientbehandling lokalt, regionalt og nasjonalt. Våre fokusområder i 2017 har vært:

- Utvikling av et palliativt tjenestetilbud av høy kvalitet i spesialist- og kommunehelsetjenesten
- Å styrke kompetansen innen kreft og palliasjon på alle nivå gjennom forskning, fagutvikling og undervisning
- Utvikling og oppfølging av standardiserte pasientforløp
- Formidling av forskningsresultater, gjeldende praksis og muligheter for kompetanseheving
- Implementering av nasjonale retningslinjer i klinisk praksis

ORGANISERING OG PERSONELL

Etter en omorganisering ved Kreftklinikken, ble KLB en del av Avdeling forskning og undervisning fra september 2017. Senterets kliniske virksomhet foregår som før ved Seksjon lindrende behandling (SLB).

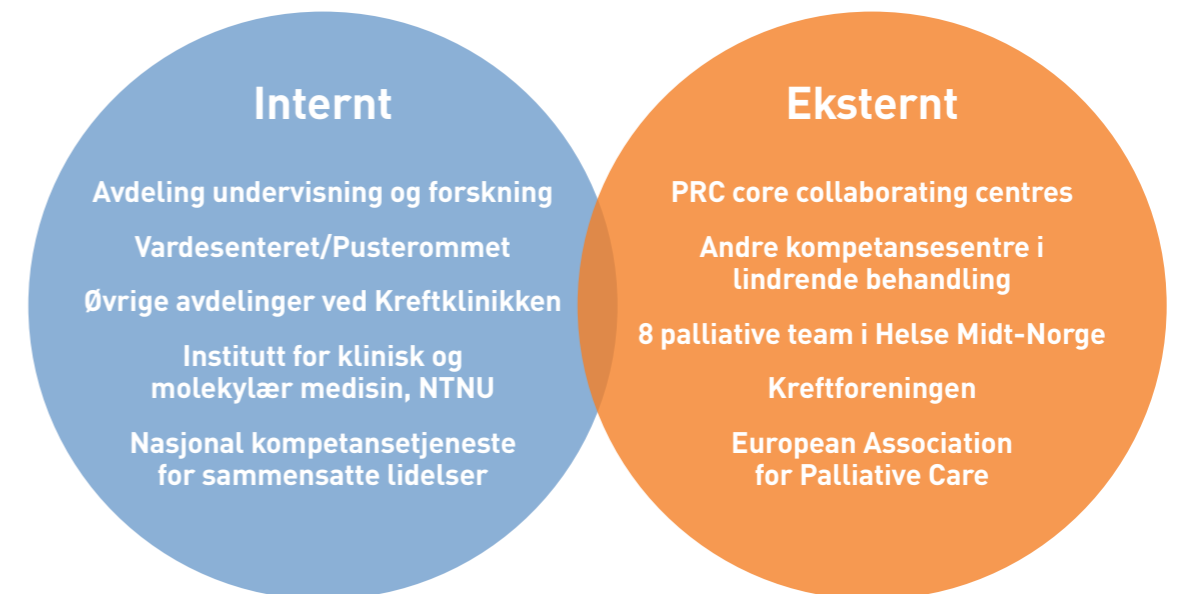
Følgende personer var tilknyttet KLB i 2017:

- Overlege og leder Erik Torbjørn Løhre
- Overlege Anne Kvikstad
- Overlege Morten Thronæs
- Kreftsyepleier Marianne Haug Johansen
- Kreftsyepleier Grete Søbstad
- Forskningskoordinator Ragnhild Green Helgås
- Sykepleier/prosjektkoordinator Laila Skjelvan

ORGANISERING OG SAMARBEIDSPARTNERE

KLB samarbeider med en rekke ulike aktører, som sentrale myndigheter, lokale, regionale og nasjonale organisasjoner og helsepersonell med klinisk erfaring innen palliasjon. Målet er å bringe sammen de beste ideene og perspektiv fra samfunnsvitenskap og kliniske disipliner for å utnytte ressursene best mulig i palliasjonsmiljøet.

Kompetansesenter i lindrende behandling Midt-Norge

S. 2

Introduksjon.
Målsetting.
Organisering
og personell.

S. 3

Organisering
og samarbeids-
partnere.

S. 4

Nasjonale,
internasjonale,
regionale og lokale
samarbeidspartnere.

S. 5

Fagutvikling
i regionen.
Fagnettverk og
ressurssykepleiere.

S. 6

Kommunale
prosjekter.
Kreftkoordinatorer
i Midt-Norge.

S. 7

Kompetanseheving.
Prosjekter og
utviklingsarbeid.
Samhandling.
Fokusområder i 2017.

S. 8

Undervisning
og utdanning.

S. 9

Bilder av årlige
emnekurs i
palliasjon og
videoundervisning.

S. 10

Forskning.
Vitenskapelige
artikler.

S. 11

Forsknings-
prosjekter.

Nasjonale og internasjonale samarbeidspartnere:

- European Association for Palliative Care og EAPC Research Network med sekretariat ved KLB
- European Palliative Care Research Centre (PRC)
- Helsedirektoratet
- Helse- og omsorgsdepartementet
- Legeforeningen
- Norsk forening i Palliativ Medisin (NFPM)
- Norsk palliativ forening (NPF)

Regionale samarbeidspartnere:

- Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
- Kommunehelsetjenesten og ressursnettverk i Midt-Norge
- Kreftkoordinatorer i regionen
- Kreftforeningen
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)
- Palliative team i Midt-Norge: Kristiansund, Levanger, Molde, Namsos, Orkdal, Trondheim, Volda, Ålesund
- Regionale kompetansesentre i lindrende behandling, Tromsø, Bergen, Oslo
- Regionalt senter for helsetjenesteutvikling, St. Olavs hospital
- Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester i Midt-Norge

Lokale samarbeidspartnere:

- Institutt for klinisk og molekylær medisin (IKOM), Fakultet for medisin og helsevitenskap, NTNU
- Kreftkoordinatorer, St. Olavs hospital
- Pusterommet og Vardesenteret
- Nasjonal kompetansetjeneste for sammensatte lidelser, St. Olavs hospital
- St. Olavs hospital:
  - » Avdeling forskning og undervisning, St. Olavs hospital, Kreftklinikken
  - » Seksjon lindrende behandling, St. Olavs hospital, Kreftklinikken
  - » Andre klinikker som arbeider med palliasjon

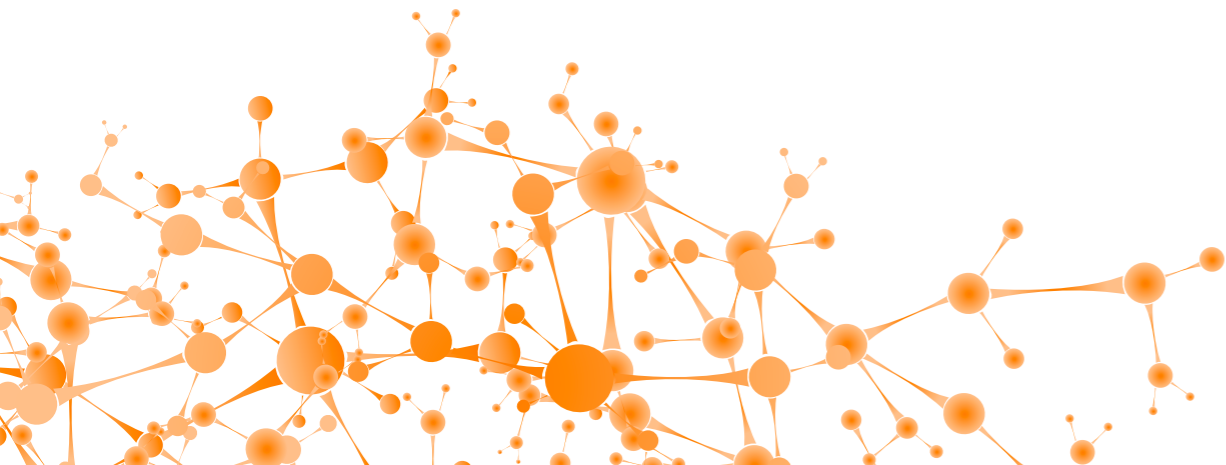
FAGUTVIKLING I REGIONEN

Det er et mål at all palliativ virksomhet skal være kunnskapsbasert og i henhold til nasjonale retningslinjer. Pasienttilpassede forløp er viktige i implementeringen av ny kunnskap. KLB har ansvar for utarbeidelse av prosedyrer og retningslinjer for eget helseforetak og egen region, inkludert kompetansenettverk av ressursnykepleiere, samt oppfølging av palliative tiltak og prosjekter i regionen.

- KLB har gjennomført fagdager i hver del av regionen, i tillegg til en samling for palliative team. De regionale fagdagene samlet totalt ca. 300 deltakere fra både spesialist- og kommunehelsetjenesten. Tema for fagdagene var ulike problemstillinger knyttet til pasienter med kreftsykdom i palliativ fase, belyst ved en tverrfaglig tilnærming. Beslutningsprosesser ved begrensning av livsforlengende behandling ble diskutert, i tillegg ble aktuelle lokale prosjekter presentert på hvert sted.
- KLB har videreført sin deltakelse i Helsedirektoratets prosjekt «*Veiledningsmaterieell for ivaretagelse av personer i livets slutfase*». Arbeidet forventes slutført i løpet av 2018.
- Implementering av pasientforløpet «*Strålebehandling av smertefulle skjelettmetastaser ved Kreftklinikken, St. Olavs hospital*».
- Strukturering av aktuelle dokumenter for «*Ivaretagelse av den palliative pasienten gjennom hele forløpet*».
- Utvikling og innføring av felles prosedyre ved Kreftklinikken for «*Oppfølging av etterlatte ved dødsfall*».
- Innføring av strukturert system for «*Praktisk gjennomføring av symptomkartlegging og pasientlogistikk ved innleggelse SLB, Kreftklinikken*» («Dynamisk pasienttavle»).

FAGNETTVERK OG RESSURSSYKEPLEIERE

Fagnettverk av ressursnykepleiere er en viktig arena for kompetanseheving, informasjonsutveksling og samhandling på tvers av nivåene. KLB Midt-Norge har bidratt til nettverksarbeid i tråd med føringer fra Nasjonalt handlingsprogram for palliasjon i kreftomsorgen. Det er i dag nettverk med ressursnykepleiere i alle deler av regionen. Den offentlige utredningen «På liv og død» (NOU 2017:16) anbefaler ressurspersoner i alle kommuner, og dette vil bli tema for videre arbeid med nettverkene. Kreftkoordinatorer og de palliative teamene har i samarbeid med nettverkene gjennomført fagdager og møter i 2017, mens KLB i løpet av året har bidratt til etablering av nettverk for ressursnykepleiere i kreft og palliasjon internt ved St. Olavs hospital. Målet har vært å få et velfungerende nettverk som skal slås sammen med Trondheim kommune sitt nettverk. KLB er representert i driftsgruppene for nettverkene nord og sør i Trøndelag og har bidratt med undervisning på lokale fagdager i hele regionen.

KOMMUNALE PROSJEKTER

I 2017 fikk Midt-Norge innvilget 4 024 000,- kroner i tilskuddsmidler fra Helsedirektoratet. I samarbeid med Fylkesmannen i Sør-Trøndelag ble det innvilget tilskuddsmidler til 11 av 15 kommunale prosjektsøknader innen kompetansehevinge tiltak for lindrende behandling og omsorg. Følgende prosjekter fikk tildelt midler i 2017:

- Averøy, 2016-2018: «En trygg og verdig avslutning på livet»
- Fosen, 2017-2019: «Etablering av E-læringsprogram for pasienter i langvarig sykdomsforløp»
- Høylandet, 2017-2019: «Utvidet tilbud om lindrende behandling og omsorg ved livets slutt gjennom økt kunnskap og etablering av palliativt team»
- Kristiansund, 2016-2018: «Livets siste dager i Kristiansund kommune»
- Selbu, 2015-2017: «Kompetanseheving innen palliasjon og lindrende behandling i Selbu kommune»
- Steinkjer, 2016-2017: «Kompetanseløft, plan for implementering av symptomkartleggingsverktøy»
- Sula, 2017-2019: «Innføring av palliativ plan i Møre og Romsdal»
- Surnadal, 2015-2018: «Samhandling på siste vakt»
- Ulstein, 2015-2017: «Sjustjerna helse og omsorg, felles palliasjonssatsing for sju kommuner»
- Vikna, 2017: «Innføring av palliativ plan og etterlattesamtale ved Rørвик sykestue»
- Ålesund, 2017-2019: «Utprøving og bruk av dataverktøyet EIR, symptomkartlegging hos palliative pasienter i en lindrende enhet på et sykehjem»

KREFTKOORDINATORER I MIDT-NORGE

Kreftkoordinatorer er viktige samarbeidspartnere for KLB, og de bidrar til sømløse pasientforløp som omhandler felles pasienter og pårørende mellom nivåene. Denne tjenesten er i henhold til Samhandlingsreformens strategi om å flytte oppgaver tilbake til kommunehelsetjenesten, eller så nær som mulig hjemmet, for å skape bedre livskår og øke pasientenes livskvalitet.

Midt-Norge har 36 kreftkoordinatorer fordelt over 59 kommuner. Av de 36 kreftkoordinatorene er 27 lønnet helt eller delvis av Kreftforeningen. Kreftkoordinatorene rapporterer årlig inn sine aktiviteter og resultater til Kreftforeningen og/eller til egen kommune. Oppgavene til den enkelte kreftkoordinator er varierende, av tre ulike årsaker; ulik stillingsstørrelse, ulike kommunestørrelser, og interkommunalt koordinatoransvar. Noen har derfor mindre eller ingen direkte pasientkontakt. Kreftkoordinatorer har meldt inn følgende aktiviteter innen kompetanseheving, utviklingsarbeid og samhandling:

Kompetanseheving

- Internundervisning/refleksjonsgrupper
- Trening på praktiske ferdigheter
- Livslystkurs i samarbeid med Frisklivssentralen
- Ulike lærings- og mestringskurs i regi av spesialist- og kommunehelsetjenesten
- Støttesamtaler, råd og veiledning til pasienter og pårørende
- Temakafeer for berørte av kreft
- Folkemøter

Prosjekter og utviklingsarbeid

- Opprettelse og drift av ressursnettverk/fagnettverk for sykepleiere og hjelpepleiere
- Innføring av palliativ plan og Livets siste dager i Møre og Romsdal
- Rehabiliteringsplan, omsorgsplan
- Etablering av simuleringstrening, e-læring, implementering av pasientforløp

Samhandling

- Kreftkoordinatorer/samlinger på tvers av kommunegrensene
- Ressursnettverkssamlinger
- Medlem i driftsrådet for Vardesenteret
- Medlem i fagråd for inn- og utskrivning ved St. Olavs hospital
- Møter med helsepersonell på sykehus ved medisinsk avdeling, kirurgisk avdeling og kreftavdelinger
- Møtevirksomhet med helseledelse, pasientforeninger, skole og barnehager, samt politikere
- Utvikling av planer, strategier og prosedyrer
- Medarrangør for regionale fagdager til helsepersonell i kreft og palliasjon initiert av KLB

Fokusområder i 2017

- Økt samarbeid mellom spesialist- og kommunehelsetjenesten
- Kunnskapsformidling
- Sømløse overføringer mellom spesialist- og kommunehelsetjenesten
- Økt trygghet for pasienter og pårørende og helsepersonell gjennom økt kompetanse
- God og tidlig symptomkartlegging og lindring

UNDERSVISING OG UTDANNING

En av våre hovedoppgaver er å styrke kompetanse gjennom koordinering og gjennomføring av undervisning og opplæring rettet mot helsepersonell i kommune- og spesialisthelsetjenesten. Vi samarbeider tett med NTNU gjennom bachelor- og videreutdanningen innen sykepleie, medisinstudiet i Trondheim, masterprogrammet i smerte og palliasjon og andre studier. KLB har koordinert og gjennomført følgende undervisningsoppdrag i 2017:

Undervisningsoppdrag	Antall deltakere	Antall timer
Cytostatikakurs (sykehus -og kommunehelsetjenesten)	25	12
Emnekurs innen palliativ medisin for leger	16	25
Fagdager ALB og SLB	30	3
Fagdager, palliative team i Midt-Norge	30	9
Fagdager i regionen: Steinkjer, Røros, Molde	350	18
Geriatrici spesialutdanning	20	3
Kurs i palliasjon del I for kommunehelsetj. og sykehusansatte	25	
Kurs i palliasjon del II for kommunehelsetj. og sykehusansatte	22	
Master i farmasi	20	2
Master i smerte og palliasjon I	20	13
Master i smerte og palliasjon II	20	13
Master i smerte og palliasjon, kunnsk.basert praksis og org i pall. (Master og NTNU-videre studenter)	9	26
Mathias seminaret	70	3
Medisinstudenter, uketjeneste og teori	135	70
Nasjonal konferanse i alders- og sykehjemsmedisin	250	2
Nordisk spesialistkurs i palliativ medisin for leger	36	5
NOU-utvalg for palliasjon, Trondheim og Orkdal	30	4
NTNU, bachelorstudium sykepleie	60	7
NTNU, videreutdanning sykepleie	30	18
Onkologikurs for fysioterapeuter	24	3
Samarbeidsseminar Orkdalsmodellen	44	6
Trainee sykepleie ved St. Olavs hospital	8	1
Videokonferanse, 8 palliative team i Midt-Norge og øvrige deltakere		37

16 deltakere var med på det årlige emnekurset i palliasjon, som arrangeres for leger i regionen. Her underviser sykehusprest Ingvild Hammernes om helsepersonells slitestyrke.

Hver tirsdag arrangerer vi videoundervisning for hele regionen. Her forteller stipendiat Gunnhild Jakobsen om sitt søvnprosjekt.

FORSKNING

All forskning ved KLB Midt-Norge koordineres av European Palliative Care Research Centre (PRC) ved NTNU og St. Olavs hospital. Detaljer om artikler og prosjekter finnes i den offentlige databasen Cristin og på www.ntnu.edu/prc.

Vitenskapelige artikler

- Wheelwright SJ et al. Development of the EORTC QLQ-CAX24, A Questionnaire for Cancer Patients with Cachexia. *J Pain Symptom Manage* 2017 Feb;53(2):232-242.
- Vagnildhaug, OM et al. The applicability of a weight loss grading system in cancer cachexia: a longitudinal analysis. *J Cachexia Sarcopenia Muscle* 2017 Oct;8(5):789-797.
- Vagnildhaug OM et al. A cross-sectional study examining the prevalence of cachexia and areas of unmet need in patients with cancer. *Support Care Cancer* 2017 Dec 22 Epub.
- Sandmael JA et al. Feasibility and preliminary effects of resistance training and nutritional supplements during versus after radiotherapy in patients with head and neck cancer: A pilot randomized trial. *Cancer* 2017 Nov 15;123(22):4440-4448.
- Solheim TS et al. A randomized phase II feasibility trial of a multimodal intervention for the management of cachexia in lung and pancreatic cancer. *J Cachexia Sarcopenia Muscle* 2017 Oct;8(5):778-788.
- Raj SX et al. COMBAT study – Computer based assessment and treatment – A clinical trial evaluation impact of a computerized clinical decision support tool on pain in cancer patients. *Scand J Pain* 2017 Oct;17:99-106.
- Krogstad H et al. Development of EirV3: A Computer-Based Tool for Patient-Reported Outcome Measures in Cancer. *JCO Clinical Cancer Informatics* 2017 Sep 5 Epub.
- Kristensen A et al. Measurement of health-related quality of life during chemotherapy – the importance of timing. *Acta Oncol* 2017 May;56(5):737-745.
- Johns N et al. New genetic signatures associated with cancer cachexia as defined by low skeletal muscle index and weight loss. *J Cachexia Sarcopenia Muscle* 2017 Feb;8(1):122-130.
- Balstad TR et al. Multimodal behandling av kakeksi hos kreftpasienter. *BestPractice Onkologi/Hematologi*, oktober 2017.

Via PRC er KLB involvert i flere internasjonale studier. På PRC-seminaret i Oslo i oktober møtte Tora Solheim og Ola Magne Vagnildhaug samarbeidspartner Barry Laird fra UK for å diskutere kakeksi-prosjekter.

Forskningsprosjekter

- The Orkdal Model, development, implementation and evaluation of collaboration between specialist and community care within palliative cancer care.
  - » Prosjektleder: Anne Tove Brenne
- An international field study for the reliability and validity of the EORTC cancer cachexia module (EORTC QLQ-CAX24) and the EORTC QLQ-C30 for assessing quality of life in cancer patients with cachexia.
  - » Lokal prosjektleder: Tora Skeidsvoll Solheim
- Patients' use and interpretation of Patient-Generated Subjective Global Assessment (PG-SGA) short form – a qualitative study of patients with cancer.
  - » Prosjektleder: Kari Sand
- Sleep quality in patients with advanced cancer.
  - » Prosjektleder: Pål Klepstad
- Pharmacological treatment of insomnia in advanced cancer.
  - » Prosjektleder: Pål Klepstad
- The Palliative Radiotherapy and Inflammation Study (PRAIS)
  - » Prosjektleder: Pål Klepstad
- Multimodal Exercise/Nutrition/Anti-inflammatory treatment for cachexia – the MENAC trial
  - » Prosjektleder: Stein Kaasa
- Palliative Care Integrated in Oncology (PALLiON)
  - » Lokal prosjektleder: Erik Torbjørn Løhre
- International Care of the Dying Evaluation (CODE)
  - » Lokal prosjektleder: Anne Kvikstad

Stipendiat Ingebrigt Røen presenterte sitt prosjekt om pårørende i Orkdalsregionen på EAPCs verdenskongress i Madrid i mai.

www.palliasjon-midt.no

www.ntnu.edu/prc

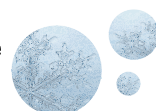
www.facebook.com/klbmidtnorge

Skjernes Kommunikasjon AS

**KOMPETANSESENTER
I LINDRENDE BEHANDLING
MIDT-NORGE**

PRC European Palliative Care
Research Centre

HELSE **MIDT-NORGE**
- På lag med deg for din helse -

 ST. OLAVS HOSPITAL
UNIVERSITETSSYKEHUSET I TRONDHEIM

 NTNU
Kunnskap for en bedre verden